

Uporabnost družbenih ved v prostoru med državo in civilno družbo

POVZETEK: Prispevek obravnava spremenjeno in spreminjajočo se vlogo družbenih ved v razmerju do subsystema politike, do česar pri nas prihaja kot posledica procesov 'tranzicije', pa tudi kot izraz globalnih razvojnih post-modernih procesov. Tu gre na eni strani za spremembe v procesu in družbenem kontekstu nastajanja in uporabe znanstvenih rezultatov, po drugi strani pa tudi spreminjajočo se naravo politike, kjer država izgublja središčni položaj, krepijo pa se nove intermediarne strukture in oblike politizacije civilne družbe. V prispevku je analiza uporabnosti družboslovne znanosti in teh okoliščinah omejena na kontekst oblikovanja in izvajanja sektorskih politik. Ugotavlja relativno nizko sposobnost našega okolja za sprejemanje znanstvenih izsledkov, ključna razloga pa vidi v nizki posvetovalni politični kulturi ter v šibko izoblikovanih intermediarnih strukturah v stičišču med subsystemoma znanosti in politike.

KLJUČNE BESEDE: Uporabnost družboslovne znanosti, oblikovanje in izvajanje javnih politik, intermediarne strukture.

'Utrjena demokracija, v kateri se državljanji zavedajo svojih pravic in jih polnijo z življenjem, zahteva drugačno razumevanje politike in drugačne ustanove kot družba, ki se je tja šele napotila' (U. Beck 1992:193).

1. Uvod

Govorjenje o uporabnosti sociologije ali sploh znanosti pri usmerjanju družbenega razvoja, tudi pri oblikovanju javnih politik, običajno implicira sodbo, da bi naj bila ta uporabnost večja. Menim, da je ta trenutek pri nas relevantnejša neka druga, splošnejša in – le na videz – skromnejša podmena: sodelovanje znanosti pri oblikovanju politik je samoumevno. Ta samoumevnost se danes pri nas deloma zabrisuje in jo moramo v novih okoliščinah redefinirati. Praktično se to najbolj kaže v dveh točkah.

Najprej gre za samoumevnost kot nasprotje privilegija. V okoliščinah, kjer prevladuje prepričanje, da je oblikovanje sektorskih politik monopol države, ali – če uporabimo izraz t.i. 'teorije plena' (npr. North 1986) - celo del 'zmagovalnega plena', ki ga s seboj prinaša osvojitve oblasti, je ujetnik te logike tudi znanost. Udeležba znanosti - bodisi kot proračunskega porabnika ali kot tistega, ki preudarja možne redistributivne učinke kakšne javne politike – tu ni več samoumevna, ampak je v senci nekega drugega pomena: udeležba pomeni privilegij, ki ga pripadnik politične elite podeljuje izbrancem (z njimi elita deli svoj 'plen').

Druga točka, v kateri se problematizira sodelovanje družboslovcev, je v tem, da se v konkretno oblikovanje sektorskih politik vključuje vse več drugih nevladnih skupin. Problem ni v tem, da odločevalci znanosti ne bi priznavali posebnega statusa; celo obratno, še preveč zlahka pristajajo na tradicionalno podobo znanosti, ki da se v 'slonokoščenem stolpu' ukvarja s svojimi 'posvečenimi znanji'. Problem je v tem, da so znanstveniki relativno slabo in docela nesistematično vključeni v oblikovanje in spremljanje konkretnih sektorskih politik, pogosto celo bistveno manj kot kakšna vsaj malo glasna ali vplivna interesna skupina. Problem je tudi, da ta vprašanja pogosto spremljata neka tesnobna nedefiniranost in molk o oblikah takšnega sodelovanja.

Ti dve točki problematiziranja sodobne vloge znanosti se kažeta kot osebna poklicna izkušnja marsikaterega slovenskega družboslovca. Seveda pa sta tudi izraz širših, globalnih razvojnih procesov, ki potekajo v naši družbi. Tako se *prva točka* v veliki meri navezuje na bližino t.i. tranzicije, torej nedavne radikalne spremembe sistema. Ob menjavi sistema so namreč zastavki v igri zelo veliki; interesni spopadi in z njimi povezana vprašanja redistribucije pa še posebej zaostreni. Zato v takšnih okoliščinah pri preoblikovanju politik izrazito prevladuje 'interesno utemeljena' usmerjenost nad 'idejno utemeljeno'. S stabilizacijo sistema in z modernizacijo oblikovanja politik pa pridobivajo na pomenu opcije, v katerih sta interesno utemeljena' in 'idejno utemeljena' usmerjenost v simbiozi, in ne v medsebojnem izključevanju (John 1998).

Druga točka pa izraža globalne razvojne trende v smeri post-moderne družbe. V njih prihaja do globokih sprememb tako položaja znanosti, kot tudi narave politike. Na eni strani znanost izgublja svojo tradicionalno razsvetljensko vlogo, se 'demistificira'. Znanstveno spoznanje izgublja monopol 'dostopa do realnosti in resnice'. Tako znanost postaja vse bolj nujna in obenem vse manj zadostna za družbeno obvezujočo definicijo resnice - spreminja se torej proces in družbeni kontekst nastajanja in uporabe znanstvenih rezultatov. To vprašanje bom obravnavala najprej in to skozi koncept 'refleksivne scientizacije' Ulricha Becka.

Nato bom obravnavala ključne spremembe pri oblikovanju sektorskih politik, ki so značilne za post-moderno družbo in ki vplivajo na recepcijo znanstvenih rezultatov in položaj znanosti. Ključna sprememba v političnem prostoru je, da vlada in parlament izgubljata na pomenu in moči, ki sta ga imeli kot osrednji politični inštituciji v industrijski družbi, odpirajo pa se nove oblike in prostori odločanja, v kar se vključujejo tudi novi akterji. Politika se razsredišča, pomen pridobivajo nove intermediarne strukture in oblike politizacije civilne družbe.

V zadnjem delu bo govora o tem, kako se te spremembe kažejo tudi pri nas in kako vplivajo na uporabnost znanosti. Najprej bom obravnavala vprašanje uporabnosti in uporabljenosti znanosti v različnih fazah oblikovanja in izvajanja sektorskih politik. Nato obravnavam sposobnost našega okolja, da sprejme znanstvene rezultate. Menim, da je ta sposobnost relativno nizka, to pa je posledica relativno nizke posvetovalne politične kulture in šibko izoblikovanih intermediarnih struktur v stičišču med subsystemoma znanosti in politike.

Razpravo omejujem na oblikovanje javnih oz. sektorskih politik - te v najširšem spektru segajo od družinske in zdravstvene do imigracijske in naravovarstvene. Menim,

da je to en od načinov, kako razpravo natančneje strukturirati in jo umestiti v mezo-raven. Poleg tega pa je analiza javnih politik pri nas dala tudi vrsto relevantnih raziskovalnih razultatov (npr. Fink Hafner 1996, 1998).

2. Postmoderne spremembe položaja znanosti in reflektivna scientizacija po U. Becku

Postmoderne spremembe, ki globoko posegajo v družbeno vlogo znanosti, so ena od velikih tem sodobnega družboslovja. Obravnavajo jo – tudi v kritični interakciji – avtorji kot Habermas, Foucault, Kuhmann, Offe, Giddens. Odličen pregled tega dogajanja je pri nas podal Kos (1993). Tukaj se bom omejila na to, kako te spremembe pojasnjuje Ulrich Beck (1992), s konceptoma primarne in reflektivne scientizacije.

Industrijski družbi ustreza paradigma primarne scientizacije, po kateri se znanost nanaša na 'dani', od znanosti še ne dotaknjeni svet narave, ljudi in družbe. Za to fazo je značilna tudi neomajna vera v napredek - in v znanost, ki ga prinaša. Obstaja tudi jasno razlikovanje med laiki in strokovnjaki, zato se znanstveni rezultati v javnosti uveljavljajo skozi relativno avtoritarno obliko.

Za razliko do tega pa začne v drugi polovici dvajsetega stoletja scientizacija prehajati v reflektivno fazo. Tu se znanosti več ne soočajo z 'nedotaknjenim svetom', ampak s svetom, ki so ga že same preoblikovale, torej s svojimi lastnimi proizvodi in napakami, 's sabo, kot proizvodom in ustvarjalcem realnosti in problemov, ki jih proučujejo' (str. 156). Zdaj znanosti torej niso več le vir za reševanje problemov, ampak so tudi že soodgovorne za nastale probleme in tako tudi same postanejo predmet svojega lastnega skepticizma. Znanosti so soudeležene pri proizvodnji in porazdeljevanju tveganj. 'Medtem, ko se znanosti širijo, še hitreje naraščajo sama tveganja znanstvenega razvoja'.

V tem procesu postaja znanost vse bolj diferencirana in vse večja je poplava pogojnih, negotovih in medsebojno nepovezanih podrobnih rezultatov, nad katerimi je nemogoč pregled. Z rastočo hiper-kompleksnostjo znanosti se dogaja to, da morejo in morajo 'ciljne skupine' in uporabniki znanosti - v politiki, gospodarstvu in javnosti - zdaj sami aktivno obdelovati to heterogeno ponudbo znanstvenih interpretacij. Izbirajo med nasprotujočimi si, visoko specializiranimi trditvami, ki jih je možno uporabiti drugo proti drugi in v vsakem primeru zložiti tako, da bo to opravičljivo. Tako se 'objekti' scientizacije spreminjajo v 'subjekte' scientizacije. 'Dostop do realnosti in resnice, ki je bil prej pripisan znanosti, začnejo nadomeščati odločitve, pravila in dogovori, ki pa bi prav tako lahko bili tudi drugačni' (str. 156).

Reflektivna scientizacija sproža demistificiranje znanosti, ki v temeljih spreminja njeno strukturo, njeno prakso in tudi javno sfero, ki jo obkroža. Prihaja do demonopolizacije znanstvenega spoznanja, saj tudi 'ciljne skupine' in uporabniki znanosti postanejo aktivni sooblikovalci družbenega procesa pridobivanja znanja. Znanost tako postaja vse bolj nujna, obenem pa tudi vse manj zadostna, za družbeno obvezujočo definicijo resnice.

'Resnica' pa v Beckovem kontekstu seveda predvsem zadeva proizvodnjo in porazdelitev tveganj. V teh okoliščinah znanost sodeluje pri proizvodnji in daignosti-

ciranju tveganj. Medtem, ko je v fazi primarne scientizacije znanost predvsem razbijala tabuje, jih v tej fazi konstruira oz. sodeluje pri njihovi socialni konstrukciji. To je posebej izpostavljeno z 'objektiviziranjem' tveganja – interpretacijami, ki socialno konstruirano porazdelitev tveganj prikažejo kot strukturno nujno in torej kot 'objektivno dano'. Nasledek tega - in ne nazadnje tudi specifične uporabe Beckovih ugotovitev - je 'kultura tveganja' (Culpitt 1999). V okoliščinah, ko vsaj na področju tehnološkega razvoja ni več družbenega konsenza o tem, kaj je napredek, Beck kot nujnost izpostavlja institucionalizacijo oz. institucionalno zaščito pluralizma, ki med drugim izhaja tudi iz državljskih pravic.

3. Modernizacija politike

Po drugi strani pa se v postindustrijski družbi kažejo tudi velike spremembe v polju političnega. Če nadaljujemo z Beckom, prihaja do 'politične modernizacije', ki 'zmanjša moč politike in politizira družbo'. Politika se razsredišča, država kot osrednja točka hierarhične moči odločanja 'ostaja le še spomin na pred-demokratično in pol-demokratično preteklost'. V tem novem prostoru odločanja se 'vrhovi' političnega sistema soočajo s kooperativno organiziranimi nasprotniki, katerih moč definiranja problemov je podprta z medijsko publiciteto. Odpira se nova politična kultura, s široko aktivizacijo državljanov in organizacij - strukturna demokratizacija. Na različnih področjih vznikajo heterogeni centri pod-politike, njihov razvoj gre mimo parlamenta, izvornega doma politike.

Te globoke spremembe v politični realnosti razvitih demokracij tematizirajo tudi področje analize politik. Opažamo lahko, da sektorske politike nastajajo ob vse večji udeležbi različnih družbenih skupin in rastoči mobilizaciji interesnih skupin. Oblikujejo se v aranžmajih, ki čedalje manj ustrezajo tradicionalnemu modelu odločanja - 'parlament odloči, vlada izvede' - vse bolj pa v interakciji med deli države in interesnimi skupinami. Prav te okoliščine izražajo tudi koncepti, kot so policy skupnost in policy omrežje (npr. Jordan in Schubert 1992; van Waarden 1992; John 1998; več o tem v Fink Hafner 1993, 1996, 1998), tudi zagovorniške koalicije (Sabatier 1991). Te pojave v širšem kontekstu označujejo tudi drugi pojmi in koncepti, kot so npr. mezo-politika, javno-zasebno družabništvo, intermediarne strukture (pri nas npr. V. Rus 1990, 1996, Adam 1998).

Tudi pri nas se interesne skupine vključujejo v oblikovanje in izvajanje sektorskih politik. Raziskava Fink Hafnerjeve ugotavlja, da se v novem političnem sistemu razvijajo zametki novih policy omrežij. Ta v veliki meri temeljijo na osebnih omrežjih, njihovo oblikovanje pa poteka 'stihijsko' in brez oblikovanih pravil obnašanja. Stabilnejša in institucionalizirana policy omrežja se razvijajo le na nekaterih policy sektorjih, najhitreje na področjih ekonomskih in socialnih politik, kjer obstaja močna korporativna tradicija; med policy omrežji obstajajo velike razlike, največ elementov modernega pojmovanja akterjev v policy procesu je – med drugimi - tudi na področju zdravstvenih, socialnih, izobraževalnih, kulturnih in raziskovalnih politik (Fink Hafner 1998).

V teh okoliščinah se seveda postavlja vprašanje zapiranja udeležencev odločanja v ožji krog in izključevanja ostalih. Večina predstavnikov interesnih skupin v raziskavi

ugotavlja, da poteka odločanje o politikah v ozkih, zaprtih krogih privilegiranih odločevalcev (Fink Hafner 1998:839). Na področju družbenih dejavnosti V. Rus (1996) opozarja na nevarnost nastanka koalicij, ki bi vključevale politike in managerje, ne pa tudi uporabnikov in neposrednih izvajalcev storitev. Adam (1998) izpostavlja pomen horizontalnih omrežij državljskega angažiranja, kot zavore oblikovanju klientelističnih in klandestinih vertikalnih skupin odločanja.

4. Nove oblike vključevanja znanosti in kako se naše družboslovje znajde v novih okoliščinah

Modernizacija politike pa na področju oblikovanja in izvajanja javnih politik prinaša še neko drugo pomembno spremembo. Namreč, nekatere faze oblikovanja in izvajanja politik izrazito pridobivajo na pomenu in postajajo bolj poznanstvenjene. V okoliščinah, ko se v oblikovanje politik vključuje vse več različnih akterjev, to omogoča, da se uveljavljajo postopki, ki dovoljujejo boljši pregled, pa tudi natančnejše in zanesljivejše načrtovanje, oblikovanje in spremljanje politik ter njihovih učinkov. Tu se odpira veliko novo področje uporabnosti različnih znanosti, zlasti družboslovja.

Posebno faze spremljanja in vrednotenja učinkov javnih politik so tako čedalje bolj poznanstvenjene, kar se kaže tudi v razvoju discipline analize politik (npr. Dunn 1981; Hogwood in Gunn 1984; Kruschke in Jackson 1987; John 1998), pa tudi v vključevanju vrste drugih disciplin in njihovih metod. In še več, to vključevanje se utrjuje in stabilizira do te mere, da sta analiza in raziskovanje politik institucionalizirani (Dunn 1981). Med disciplinami, ki se v to vključujejo, ima uporabna sociologija zelo pomembno vlogo.

5. Uporabnost v različnih fazah oblikovanja in izvajanja sektorskih politik

Tudi za naše razmere drži ocena, do katere je prišel v svojih raziskavah Kingdon (1984), da 'univerzitetniki' lahko najbolj vplivajo na tisto fazo oblikovanja politike, ko se preudarjajo možne alternative ravnanja (ukrepov), na druge faze pa manj. V tej fazi lahko znanstveniki razgrnejo nabor možnih ukrepov ter opredelijo in opišejo inštrumentarije različnih politik. Postrežejo lahko s predvidevanji učinkov različnih ukrepov ter ocenijo, kakšna so pričakovanja in preference populacije, ki bi jo ti ukrepi prizadevali. V tej točki naj izpostavimo nerazvitost inštitucije 'socialnega eksperimenta' pri nas. V obliki socialnega eksperimenta se neka inovacija, preden bi bila zakonsko predpisana kot splošen model, preveri v ožjem kontroliranem kontekstu, kjer status 'eksperimenta' dovoljuječasne aranžmaje, ki se razlikujejo od zakonsko predpisanih. Eksperiment se je pri nas uspel uveljaviti v šolstvu, drugje pa bistveno manj.

Druga faza, v kateri lahko znanost, zlasti družboslovje, zelo veliko prispeva, je faza spremljanja in vrednotenja politik (monitoring in evalvacija). Medtem ko se je – vsaj na na področju socialnega razvoja - v postindustrijski družbi že ukoreninila evalvacijski kultura, evalvacijske tehnike so namreč v eksploziji in univerzitetniki prosperirajo v vlogi eksternih, neodvisnih evalvatorjev politik in programov vseh vrst, se je pri nas to

področje udejstvovanja šele začelo razvijati. V dokajšnji meri to lahko pripišemo samemu dejstvu, da je bilo več sektorskih politik šele pred kratkim dokončno izoblikovanih (npr. kulturni, stanovanjski in drugi nacionalni programi). Če pa niso sprejeti cilji, seveda tudi ni možno spremljati, v kolikšni meri so bili uresničeni, in tudi ne, kakšni so končni učinki. Brez tega ni povratnega sporočila o delovanju politike. Če ta člen politike manjka, tudi ni možno ocenjevati njene uspešnosti. Prav tukaj pa bi lahko imela akademska sfera, s svojim neodvisnim položajem in z visoko stopnjo zanesljivosti podatkov (oblikovanjem kazalcev), zelo pomembno vlogo.

Nasploh lahko rečemo, da družboslovje pri nas nima dovolj zaznavne vloge nosilca neodvisne presoje spornih družbenih vprašanj. K temu veliko prispevajo tudi mediji, ki se pri obravnavi takšnih vprašanj pogosto povsem zadovoljijo s podatki in interpretacijami upravnega resorja in/ali strankarskih veljakov. Če pa mediji že vključijo v to razpravo znanost, je to pogosto zato, da bi ta prispevala argumente in podprla eno ali drugo stran, ne pa zato, *da bi lahko tudi drugače artikulirala in reflektirala samo vprašanje*, torej zunaj matrike strankarsko polariziranega argumentiranja. Velika potencialna moč družboslovja pa je natanko v tej neodvisnosti.

Še najbolj kritična pa se zdi faza t.i. 'uvrščanja na dnevni red', torej oblikovanja in selekcije tistih spornih vprašanj, ki postanejo pripoznana in s tem vstopijo v proces oblikovanja sektorske politike. Mimogrede, da sociologija o tem lahko kaj reče, kaže pojavitev cele nove poddiscipline - 'sociologije socialnih problemov' (Jamrozik in Nocella 1998).

Nasploh pa ta faza oblikovanja politik, 'uvrščanje na dnevni red', sodi med tiste, ki so relativno slabo pojasnjene, toda kljub temu imajo znanstveniki v njej priznano pomembno vlogo. Obstajajo tri ključne, zunajparlamentarne poti, po katerih problemi pritegnejo pozornost v vladi in okoli nje (Kingdon 1984:20): (1) sistematični indikatorji, ki spremljajo dogajanje na nekem področju in pokažejo pomembno spremembo; (2) povratno sporočilo o izvajanju neke politike ali programa; (3) dogodki, kot so krize in škandali, ki v ospredje pozornosti javnosti postavijo neko vprašanje. Ugotovimo lahko, da sta prva dva mehanizma, ki seveda predpostavljata udeležbo znanosti, pri nas relativno malo upoštevana; prevladuje in, rekla bi, da je sorazmerno tudi preveč razvit, tretji način, v katerem imajo ključno vlogo mediji.

Seveda pa je ta faza oblikovanja politik predvsem močno zaznamovana s predstavniki političnih strank. Njihova dominacija pri nas je tako izrazita, da se razpravljanje o razvojnih problemih zapira in strukturira s strankarsko polarizacijo. Matrika strankarsko polariziranega dokazovanja je tako močna, da skozi njo pogosto poteka prav vsako razumevanje in sprejemanje znanstvenih rezultatov. V takih okoliščinah pa je moč znanosti, da probleme anticipira in sistematično artikulira, seveda daleč premalo izkoriščena, saj je vsak govor o problemih, tudi če so strukturne narave, kaj hitro razumljen kot kritika delovanja neke stranke ali konkretnega državnega resorja v 'njeni' posesti. Drugače povedano, razlikovanje med interesno usmerjenimi in idejno usmerjenimi pristopi (John, 1998) je pri nas danes dokaj nejasno, slednji pristop pa tudi malo priznan in pogosto razumljen le kot krinka za interesnega.

6. Znanost in današnja receptivna sposobnost našega okolja

Menim, da je v našem okolju sposobnost sprejemanja znanstvenih rezultatov danes relativno nizka. Za primerjavo pogledimo, kako Kingdon (1984) opisuje prisotnost 'univerzitetnikov, raziskovalcev in svetovalcev' v političnem prostoru ZDA: 'Njihove sledi je najti v celotnem procesu oblikovanja in izvajanja politik. O idejah iz univerzitetne literature redno razpravljajo uradniki, osebje in lobisti v Kongresu. Prominentne univerzitetnike poznajo pa imenu in jih vztrajno omenjajo v razgovorih. Na zaslišanjih, srečanjih in posvetovalnih panelih kongresni odbori in upravne agencije vedno znova sprašujejo raziskovalce in analitike po strokovnih mnenjih.' (str. 57).

Ugotovimo lahko, da je pri nas tovrstnega dogajanja in srečevanja med predstavniki subsystemov znanosti in politike relativno malo. Delno lahko to pripišemo relativno šibko razviti posvetovalni politični kulturi (Fink Hafner 1998). Pomemben del razlage je najti tudi v relativno šibko izoblikovanih intermediarnih strukturah med subsystemoma znanosti in politike. Tu imajo lahko zelo pomembno vlogo posvetovalna telesa in strokovni sveti, v katerih strokovnjaki in predstavniki izvajalcev, uporabnikov in širše javnosti izražajo svoje ideje in mnenja o pomembnih vprašanih sektorskih politik. O konstituiranosti in načinu delovanja takšnih svetov na področjih različnih sektorskih politik ni znanih podatkov, vendar sprejem vrste nacionalnih programov obeta ugodnejši tovrsten razvoj.

Pomembne pa so tudi specifične oblike predstavljanja znanstvenih rezultatov, kot so na primer javne predstavitev raziskav in publikacij. Paradoksalno, a zdi se, da so ti dogodki danes redkejši kot pred desetletjem, in tudi relativno slabo obiskani, celo od samih univerzitetnih kolegov, kaj šele od medijev, interesnih skupin in politikov. Seveda obstajajo velike razlike med posameznimi znanstvenimi področji, toda splošen trend se vseeno zdi tak. Menim, da bi sistematičnejše razvijanje teh oblik lahko imelo zaznaven vpliv in bi okrepilo stike in sodelovanje med politiki, znanostjo in tudi interesnimi skupinami. Na področju socialnega razvoja pa je opazna še odsotnost t.i. 'socialnega poročila'. Tak dokument ima namreč zelo pomembno socialno funkcijo; za razliko do t.i. Nacionalnih poročil, usmerjenih k mednarodni javnosti, je prvi namenjen domači javnosti in služi predvsem vzpodbujanju in strukturiranju široke razprave.

Za konec še nekaj o vplivu tretje strani – organizirane civilne družbe ali interesnih skupin. Tu je treba priznati velik hendikep, da t.i. neekonomske skupine (t.j. državljanske skupine, ki niso gospodarski subjekti) praktično ne nastopajo v vlogi naročnikov raziskav ali ekspertiz. Tovrstnih zasebnih skladov, ki bi imeli lastne vire, je pri nas zanemarljivo malo, v primerjavi z državami z utrjeno demokracijo. Brez njih pa ostajajo nekatere vprašanja in družbena tveganja raziskovalno 'nepokrita'; v relativni prednosti pa so vprašanja, ki so zanimiva za drugo stran - za gospodarske subjekte in dele države. To stanje seveda zmanjšuje možnost oblikovanja močnejših, tudi z znanstvenimi izsledki podprtih, zagovorniških koalicij, na osnovi državljskih iniciativ. Znanost v takšnem okolju lahko nehote prispeva k 'demokraciji močnih' in k njihovem monopolu na definiranje in porazdeljevanje vrste družbenih tveganj.

Literatura

- Adam, F. (1998): The Relevance of Social Capital and Intermediary structures for the Creation of Systemic Competitiveness. Družboslovne razprave, Let. XIV, št- 26, str. 48-60.
- Beck, U. (1992): Risk Society. London Thousand Oaks New Delhi: Sage Publications.
- Culpitt, I. (1999): Social policy and risk. London: Sage.
- Fink Hafner, D. (1993): Policy skupnosti in nekateri problemi vladanja v prehodnem obdobju. V: D. Zajc (ur.): Slovenski parlament v procesu politične modernizacije. Ljubljana: FDV.
- (1996): Oblikovanje policy mrež in lobiranje. Ljubljana: CPZ FDV.
- (1998): Preoblikovanje policy omrežij v kontekstu demokratičnega prehoda- slovenski primer. Teorija in praksa, let. XXXV, št. 5, str. 830-849.
- Jamrozik, A. in Nocella, L. (1998): The Sociology of Social Problems. Cambridge: Cambridge University Press.
- John, P. (1998): Analysing Public Policy. London and New York: Pinter.
- Jordan, G. in Schuber, K. (1992): A Preliminary Ordering of Policy Network Labels. European Journal of Political Research, let. 21, str. 7-27.
- Kingdon, J. W. (1984): Agendas, Alternatives, and Public Policies. Boston and Toronto: Little, Brown and Company.
- Kos, D. (1993): Racionalnost neformalnih prostorov. Ljubljana: FDV.
- North, D. (1986): A Neoclassical Theory of the State. V Jon Elster (Ur.): Rational Choice. Basil Blackwell.
- Rus, V. (1990): Socialna država in družba blaginje. Ljubljana: Inštitut za sociologijo.
- Rus, V. (1996): Uvod, v: Veljko Rus (Ur.): Privatizacija solstva, zdravstva in kulture. Ljubljana: FDV.
- Van Waarden, F. (1992): Dimensions and Types of Policy Network; European Journal of Political Research, Let. 21, str. 29-52.

Avtoričin naslov

Dr. Srna Mandič

Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani

p.p. 2547, 1000 Ljubljana;

e-mail: srna.mandic@uni-lj.si

Rokopis sprejet marca 2001. Po mnenju uredništva je članek uvrščen v kategorijo: vabljeni predavanja na znanstvenem srečanju (Letno srečanje slovenskih sociologov, Nova Gorica '2000).